

TV recensie

JEAN-PIERRE GEELLEN

Eierdoos

Droge poes? Neem een hond. Het is maar een van de post-puberale grappen die je kunt maken over *Uitgebloe(i)d*, de inmiddels veelbesproken NCRV-documentaire die Ingeborg Beugel (53) maakte over haar overgang. Voor de betrokkenen: bij menopauzale vrouwen maakt een hond het geluksstofje oxytocine aan, net als babyknuffelen.

'Als broedmachine doe ik er niet meer toe. Mijn eierdoos is leeg', luidde de wat bitter getoonzette zelfanalyse van Beugel. Jaren geleden raakte ze somber en lusteloos, ze voelde zich 'leeg en ongelukkig'. Niemand had haar ooit verteld over de overgang. Zelfs de huisarts en psychiater schreven haar antidepressiva voor - lekkere artsen. Een beetje vreemd was het ook wel: op Beugels bureau lagen stapels boeken over de overgang, van *Menopauze voor dummys* tot *Germaine Greer*. Had ze kennelijk allemaal niet gelezen, noch had ze op Google gekeken.

Beugels uitgangspunt is juist: de overgang is geen sexy onderwerp, zoals ook veertigplusser Linda de Mol als argument hanteerde om er niet in haar magazine over te schrijven. Ook aan lacherigheid valt niet te ontkomen, zoals vorige week op nogal ongemakkelijke wijze bleek in *Pauw & Witteman*: daar zat Beugel tegenover de oude schooljongens Youp van 't Hek en Bennie Jolink. Dat werd keten natuurlijk.

Dat is allemaal niet terecht. Best moedig van Beugel ook om zich op het menopauzale mijnenveld te wagen. Het past in een school van vrouwelijke filmers - die opmerkelijk vaak voor de NCRV - hun lijfelijke leed tot onderwerp verheffen. Marieke Schellart liet in *Ei voor later*

Beugels uitgangspunt is juist: de overgang is geen sexy onderwerp

(2010) haar eicellen invriezen, Sacha Polak filmde in *Nieuwe tieten* (2013) haar borstamputatie uit vrees voor erfelijke borstkanker. De enige mannelijke evenknie is wellicht Bram van Splunteren, die vanuit hetzelfde ik-perspectief zijn midlifecrisis vastlegde.

Ook Beugel verabsoluteerde haar hoogst particuliere lotgevallen en verklaarde ze algemeen geldig voor de halve mensheid, vol aannames en statistische stelligheden. Na haar crisis verliet ze man Flip, en nam ze bij haar nahuwelijk een minnaar in de oudere David. Die vond haar menopauze slechts 'een *minor problem* in onze complexe relatie'. Haar nahuwelijk met Flip vond hij niks, dat 'compartimentaliseerde' hij gewoon.

Vriendinnen, twee huisartsen, lotgenoten van de workshop 'Stromen door je overgang': allen betoogden zij wat Beugel wilde horen: 'De overgang wordt zwaar onderschat, en je moet er vooral niet mee te koop lopen.' Logisch: Beugel zocht enkel vrouwen die haar en hun worsteling onderstreepten.

Juist door het persoonlijke vertelperspectief werpt *Uitgebloe(i)d* onbedoeld ook een nieuw licht op niet alleen de persoon, maar het hele oeuvre van de documentairemaakster.

In 2008 signaleerde ze in de al even persoonlijk getoonzette IKON-reeks *Geloof, seks en (wan)hoop* een dramatische seksuele normvervaging onder de jeugd. Nu omschreef ze dat jaar in een toevallige bijzin als 'mijn meest depressieve periode'. Wat betekende dat feit destijds voor haar kijk op de dingen?

Een paar jaar geleden opereerde ze op hoge toon in *Pauw & Witteman*. Ook ik maakte mij op deze plek schuldig aan Beugelbashing: het opgewonden standje zat de verstandige dingen die zij over de Grieken te berde bracht nogal inde weg. Met de kennis van nu weet je waar je naar keek: niet zo zeer karakterologische opvliegenderheid, als wel hormonale opvliegers.

Maar misschien moet ik dat even compertimentaliseren.

Leven

INTERVIEW SIETSE VAN DER HOEK

Januari 2011: de Waaldijk bij Ophemert (tussen Zaltbommel en Tiel).

Op de nul

In het westen van Nederland is de mentaliteit liberaal, ondernemend, vooruitstrevend en nuchter-realistisch. In het oosten daarentegen, hangt men aan principes en idealen. Daar leven oude tradities veel langer voort en bestaan veel hiërarchischer structuren. West tegenover oost, dat is als Laurel versus Hardy, Van Kooten versus De Bie, Ernie versus Bert, Bassie versus Adriaan.'

Oost is oost en west is west. Sietse van der Hoek zegt het Rudyard Kipling na, maar de oud-Volkskrantjournalist heeft het over Nederland. Waar de twee elkaar ontmoeten, loopt de 0-NAP-lijn, die de onder de waterspiegel gelegen helft van Nederland scheidt van het deel dat, bij het wegvallen van de dijken, droog blijft. In zijn boek *Langs de nullijn* beschrijft Van der Hoek die twee Nederlanden.

Ten westen ligt het lage land van klei en veen, dat daar door de zee terecht kwam en vervolgens door de mens werd ontgonnen, ingepolderd, drooggemalen en nadien telkens weer opnieuw vormgegeven', schrijft hij. 'Dat is het land van licht en ruimte, de leegte en de ogenschijnlijk nuchtere rechtlijnigheid van Mondriaan, Angelsaksisch georiënteerd. Er tegenover vind je de bekoring en beschutting van beek en bos, waar het romantisch is, mystiek en kronkelig, Duits angehaucht.

'Unieken wonderbaar: geen land ter wereld kent op zo'n klein, zo'n over-

zichtelijk oppervlak - en ook nog diagonaal het land in twee gelijke delen verdelend - zo'n hoog-laag tegenstelling als Nederland.'

In *Langs de nullijn* werkt Van der Hoek deze gedachte uit. Hij verdiepte zich in historische en sociologische studies, ging te rade bij wetenschappers en kunstenaars, burgers en boeren, ondernemers en slippendragers. En hij reisde, langs de 0-NAP-lijn, door Nederland: van Goes naar Groningen.

'In de loop van de jaren is mij steeds meer opgevallen dat er duidelijke verschillen zijn tussen mensen die als regel op vakantie gaan naar kustgebieden en anderen die bijna altijd naar bossen en bergachtige streken gaan. Kustgangers waren naar mijn indruk altijd een stuk nieuwsgieriger en vooruitstrevender dan mensen die het binnenland opzochten.'

Een aantal jaren geleden had Van der Hoek een gesprek met een vrouw die op het punt stond met een doopsgezinde predikant te trouwen. 'Van de vele protestantse stromingen in de Lage Landen was de doperse beweging de oudste en in eerste instantie ook de radicaalste. Zo radicaal dat ze met veel geweld in Amsterdam en Münster eigenhandig het koninkrijk van God op aarde probeerden te vestigen.'

Uit dat gesprek kwam bij Van der Hoek het idee voort een boek te schrijven over de doopsgezinden. Het intrigeerde hem dat de Nederlandse doopsgezinden geheel assimileerden met de Nederlandse samenleving en boven-

dien bijna allemaal aan de kust woonden.

'De doopsgezinden die in de loop der eeuwen zijn weggetrokken, eerst naar Polen, daarna naar Rusland en vervolgens naar Noord- en Zuid-Amerika, zijn echter allemaal uitgesproken orthodox gebleven. Die hebben zich zo vastgeklampt aan het oude geloof dat ze zelfs de manier van leven van de 18de eeuw willen vasthouden. Het bekendste voorbeeld daarvan zijn de Amish. Die wonen allemaal in het binnenland.'

'Deze constatering bracht mij op de gedachte: als je aan de kust woont en daar blijft, kan het kennelijk niet anders dan dat je je dogma's verliest en je noodgedwongen aanpast aan de omstandigheden en de wereld om je heen. Wil je dat niet, dan trek je je welbewust terug in het binnenland. Toen ik bij die conclusie arriveerde, besloot ik te kijken of je dat in de Nederlandse samenleving kon terugvinden.'

Tot Van der Hoeks favoriete ontdekkingen behoort de Oukooppolder, die vlak onder Vinkenveen ligt en wordt doorsneden door de A2, de spoorlijn Amsterdam-Utrecht en het Amsterdam-Rijnkanaal. Dit is volgens hem de geboortestreek van de Nederlandse democratie. 'Wanneer je van Amsterdam naar Utrecht rijdt, zie je direct na de geluidsschermen bij Vinkeveen aan je rechterhand een dorpje met een kerktoren: Nieuwer ter Aa. Duizend jaar geleden begonnen slootgravers vanaf de oever van het riviertje de Aa het land te

Groningen

Sietse van der Hoek (Groningen, 1943) was van 1973 tot 1979 journalist bij het Algemeen Groninger Persbureau Tammeling en van 1982 tot 2001 redacteur van *de Volkskrant*, waar hij onder meer actief was als televisierecensent en correspondent te Berlijn. Hij schreef meerdere boeken, waaronder *Elfstedentocht*, *Supergen en turbosporters*, *Ooit gebouwd voor altijd*, *De man van Trinidad*, *Mijn Groningen* en *Moest lezen - 't Westerketier verbeeld*. Foto Omke Oudeman

Er zijn twee Nederlanden. Het ene boven zeeniveau, het andere eronder. Ze verschillen als dag en nacht, ontdekte Sietse van der Hoek.

Door **Hans Bouman** Foto **Bert Verhoeff**

ontwateren en geschikt te maken voor landbouw. Ze hadden met de eigenaar, de bisschop van Utrecht, een ontginningscontract gesloten. Dat is van geweldig historisch belang! Hier verwierven namelijk voor het eerst in de geschiedenis van West-Europa gewone mensen een zekere economische en politieke onafhankelijkheid in de van god gegeven hiërarchie van leenheer, leenman en onderhorigen.'

Van der Hoek sprak in de Oukoop-polder met boer Nico Karsemeijer en vond in hem de mentaliteit die altijd kenmerkend is geweest voor de streek. 'Deze boer bleek een groot historisch bewustzijn te hebben. Hij was de vijfde generatie Karsemeijer op zijn boerderij en stamde af van een Duitse grammaaier die als seizoenarbeider naar Holland was gekomen en daar is blijven hangen. Een pionier dus, in een streek die altijd afhankelijk is geweest van pioniers. En geheel in de stijl van de slootjesgravers van duizend jaar terug, toonde Karsemeijer tijdens ons gesprek een hartstochtelijke afkeer van overheidsbemoeienis.'

Het ontginnen en voor de landbouw geschikt maken van woest laagland ligt zelfs ten grondslag aan de rijkdom van ons koningshuis, ontdekte Van der Hoek. 'Ene Willem Snickerieme maakte in de 14de eeuw zijn fortuin met landontginning. Zijn gigantische erfenis kwam terecht bij de Johanna van Polen, die daardoor in één klap de meest begeerde huwelijkspartner van Europa werd.

Engelbrecht van Nassau wist de op

De nullijn

040314 © de Volkskrant. Bron: Langs de nullijn

dat moment 11-jarige Johanna aan de haak te slaan. De Nassaus erfden later het prinsdom Orange, gingen zich Oranje-Nassau noemen en de rest is geschiedenis. Overigens was Snickerieme een bastaard en had hij zeker elf bastaardkinderen. Ook in dat opzicht was hij een waardige voorvader van de Oranjes.'

Van der Hoek legt verrassende verbanden in zijn boek. Na een gesprek met musicus Sigiswald Kuijken, gespecialiseerd in renaissance- en barokmuziek, ziet hij een link tussen de compeerstijl van de polyfonisten uit de Lage Landen, bij wie alle stemmen ge-

lijkwaardig zijn en er geen dominante hoofdmelodie is, en de opkomst van democratie en het gelijkwaardigheidsbeginsel in de kuststreken.

Elders verwijst hij naar economisch historicus Jan Luiten van Zanden, volgens wie aan de Noordzeekust het moderne huwelijk ontstond met een zelfstandiger rol voor de vrouw. 'Aan de Noordzeekust, vooral in Holland, komt in de 16de eeuw het feminisme op, als logisch gevolg van het feit dat de vele vissers- en zeemannsvrouwen gedwongen waren zelf hun boontjes te doppen. Ze regelden hun eigen geldzaken en waren een stuk assertiever dan vrouwen in oostelijk Nederland. Je hoefde voor hen de deur niet open te houden hoor, dat konden ze zelf wel. Hollandse mannen hielden er in het buitenland de reputatie aan over niet erg galant te zijn. En waar elders in Nederland vrouwen maar zo'n 10 procent van de criminaliteit voor hun rekening namen, lag dat in Amsterdam op een gegeven moment op 40 tot 50 procent.'

Natuurlijk wijdt oud-televisierecensent Van der Hoek ook een hoofdstuk aan de Nederlandse omroep, die anders dan bijvoorbeeld de BBC, landinwaarts in de provincie is gevestigd, niet in de hoofdstad bij de kust. 'Vermoedelijk is de reden dat het dienstmeisje van omroepopponier Willem Vogt niet weg wilde uit het Gooi en zijn echtgenote bang was voor die brutale Amsterdamse vrouwen. Maar een slaperig dorp als Hilversum is natuurlijk geen basis voor een nieuwsgierige, naar bui-

ten gerichte omroepcultuur. Die hebben we in Nederland dan ook niet gekregen.'

Oost en west: *never the twain shall meet*. En waar een poging wordt gedaan die ontmoeting te forceren, slaat het noodlot genadeloos toe. In *Langs de nullijn* heeft die ontmoetingspoging Hoog Catharijne, het Utrechtse winkelcentrum dat het historische centrum in het 'hoge oosten' moest verbinden met het 'lage westen' van de stad.

Van der Hoek: 'Utrecht heeft een uitgesproken schizofreen stadshart, met aan de oostkant steegjes en straatjes, de Dom, de Oudegracht, kroegen, kerken, de universiteit en terrasjes langs het water. Aan de westkant vind je hoogbouw, de hoofdkantoren van twee van de vier systeembanken van Nederland, parkeerterreinen en de hallen van de Jaarbeurs. Het naar binnen gerichte Hoog Saggerijne moest beide delen verbinden, maar de utopie werd een dystopie. Tja, dat komt er nou van als je hoog en laag wilt verzoenen.'

Hoewel hij zich in *Langs de nullijn* tot Nederland beperkt, ziet Van der Hoek de tegenstelling kuststreek-binnenland overal terug. En telkens krijgt het binnenland overwegend negatieve eigenschappen toebedeeld. 'In de landen rond de Noordzee hebben van oudsher vormen van democratie en zelfbestuur bestaan, terwijl de boerenbevolking in akkerbouwstaten als Sparta, het Romeinse Rijk, het Franse Rijk, Pruisen en Rusland altijd onderdrukt is geweest. Het antisemi-

tisme was het felst in Polen, Spanje, Duitsland, Wit-Rusland, Oekraïne en Rusland. Ik geloof niet dat het toeval is dat de overgrote meerderheid van de concentratiekampen zich niet aan de kust bevond, maar in het binnenland. Hetzelfde geldt trouwens in hedendaags Nederland voor de asielzoekerscentra.'

In het slothoofdstuk van zijn boek kijkt Van der Hoek over de Europese grenzen heen en haalt een studie aan die de ontwikkelingen in Zuidoost-Azië en Afrika ten zuiden van de Sahara vergelijkt. 'Vijftig jaar geleden waren beide gebieden er economisch ongeveer even slecht aan toen. Vandaag de dag leeft in Afrika-bezuiden-de-Sahara 44 procent van de bevolking onder de armoedegrens, terwijl dat in Zuid-Korea, Thailand, Maleisië, Singapore en Indonesië niet meer is dan 7 procent.'

Uit de door Van der Hoek aangehaalde studie blijkt dat door land ingesloten en aan grondstoffen arme landen, het slechtst af zijn. 'Kustlanden, ook als ze arm aan hulpbronnen zijn, presteren het best. Buiten Afrika woont 88 procent van de bevolking in landen aan de kust, in Afrika niet veel meer dan 30 procent. Ik weet het, het klinkt controversieel, maar ik denk dat het waar is. Zeelucht maakt vrij, rijk en gelukkig.'

Sietse van der Hoek: *Langs de nullijn. De twee kanten van Nederland*. Arbeiderspers; 344 pagina's; 19,95 euro. ISBN 978 90 295 8899 7